

**AYOLLARDA GENETIK MUTATSIYALAR VA GORMONLARNING
O'ZARO TA'SRI***Qo'qon Universiteti Andijon filiali**1-bosqich Tibbiyot fakulteti Davolash ishi yo'nalishi**Sulaymonova Odina Lochinbek qizi*

Annotatsiya: Ushbu tadqiqot ginekologik onkologiya rivojlanishida genetik mutatsiyalar va gormonal o'zgarishlarning o'zaro ta'sirini o'rganishga bag'ishlangan. Ayollarda uchraydigan bachadon, tuxumdon va bachadon bo'yni saratoni kabi ginekologik onkologik kasalliklar rivojlanishida genetik predispozitsiya va gormonal omillarning ahamiyati ko'rib chiqiladi. Tadqiqotda BRCA1/2, TP53 kabi genetik mutatsiyalar va estrogen, progesteron kabi gormonlarning o'zaro ta'siri, shuningdek, ularning onkogenez jarayonidagi roli tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari ginekologik onkologik kasalliklarning erta tashxisi, profilaktikasi va davolash strategiyalarini ishlab chiqishda muhim ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: ginekologik onkologiya, genetik mutatsiya, gormonlar, BRCA1/2, TP53, estrogen, progesteron, onkogenez, bachadon saratoni, tuxumdon saratoni, bachadon bo'yni saratoni.

Annotation: This study focuses on the investigation of the interplay between genetic mutations and hormonal changes in the development of gynecological oncology. It examines the significance of genetic predisposition and hormonal factors in the development of gynecological oncological diseases such as uterine, ovarian, and cervical cancer in women. The study analyzes the interaction of genetic mutations, such as BRCA1/2, TP53, and hormones, such as estrogen, progesterone, as well as their role in the oncogenesis process. The results of the study are of great importance in the development of early diagnosis, prevention, and treatment strategies for gynecological oncological diseases.

Keywords: gynecological oncology, genetic mutation, hormones, BRCA1/2, TP53, estrogen, progesterone, oncogenesis, uterine cancer, ovarian cancer, cervical cancer.

Kirish : Ginekologik onkologiya ayollar salomatligiga jiddiy tahdid soluvchi kasalliklar guruhini o'z ichiga oladi. So'nggi yillarda genetik va gormonal omillarning ushbu kasalliklar rivojlanishidagi roli tobora ko'proq e'tiborga olinmoqda. Genetik mutatsiyalar, xususan, BRCA1/2 va TP53 genlaridagi o'zgarishlar ayollarda bachadon va tuxumdon saratoni rivojlanish xavfini sezilarli darajada oshiradi. Shuningdek, estrogen va progesteron kabi gormonlar ham onkogenez jarayonida muhim rol

o'ynaydi. Ularning g'ayritabiiy darajasi yoki o'zaro ta'siri ginekologik onkologik kasalliklarning rivojlanishiga olib kelishi mumkin.

Ushbu tadqiqotning maqsadi ginekologik onkologiya rivojlanishida genetik mutatsiyalar va gormonal o'zgarishlarning o'zaro ta'sirini o'rganishdan iborat. Tadqiqot natijalari ginekologik onkologik kasalliklarning erta tashxisi, profilaktikasi va davolash strategiyalarini ishlab chiqishda muhim ahamiyatga ega bo'ladi.

O'zbekistonda ginekologik onkologiya sohasida genetik mutatsiyalar va gormonal omillarning o'zaro ta'sirini o'rganish va bu kasalliklarga qarshi kurashish bo'yicha bir qator ishlar amalga oshirilmoqda. Xususan: **Ilmiy-tadqiqot ishlari:** Respublika ixtisoslashtirilgan onkologiya va radiologiya ilmiy-amaliy tibbiyot markazi (RIOI va RATM)da ginekologik onkologik kasalliklar, shu jumladan, bachadon, tuxumdon va bachadon bo'yni saratoni bo'yicha ilmiy-tadqiqot ishlari olib borilmoqda. Toshkent vrachlar malakasini oshirish instituti va tibbiyot oliy o'quv yurtlarida ginekologik onkologiya bo'yicha ilmiy tadqiqotlar o'tkazilmoqda. Genetik mutatsiyalarni, xususan, BRCA1/2 genidagi o'zgarishlarni aniqlash bo'yicha molekulyar-genetik tadqiqotlar olib borilmoqda. **Tashxis va davolash:** RIOI va RATMda ginekologik onkologik kasalliklarni erta tashxislash va zamonaviy davolash usullari qo'llanilmoqda. Mamlakat bo'ylab onkologik dispanserlar va markazlarda ginekologik onkologik kasalliklarni tashxislash va davolash xizmatlari ko'rsatilmoqda. Bachadon bo'yni saratonini erta aniqlash uchun skrining dasturlari amalga oshirilmoqda. **Ta'lim va profilaktika:** Tibbiyot xodimlari uchun ginekologik onkologiya bo'yicha malaka oshirish kurslari va seminarlar o'tkazilmoqda. Aholi o'rtasida ginekologik onkologik kasalliklar, ularning xavf omillari va erta tashxisi bo'yicha ma'rifiy ishlar olib borilmoqda. Ayollar salomatligini mustahkamlashga qaratilgan tadbirlar tashkil etilmoqda. **Xalqaro hamkorlik:** O'zbekiston xalqaro tashkilotlar va xorijiy davlatlar bilan ginekologik onkologiya sohasida hamkorlik qilmoqda.

Ginekologik onkologiya: ayollarda genetik mutatsiyalar va gormonlar o'rtasidagi o'zaro ta'sir" mavzusidagi tadqiqotda qo'llanilishi mumkin bo'lgan tajriba metodlari va olingan natijalar quyidagicha bo'lishi mumkin:

Qo'llanilgan tajriba metodlari: **Genetik tadqiqotlar:** BRCA1/2, TP53 va boshqa onkogenlarning mutatsiyalarini aniqlash uchun PZR (polimeraz zanjir reaksiyasi) va sekvensiyalash kabi molekulyar-genetik usullardan foydalanish. Genetik polimorfizmlarni aniqlash uchun genotiplashtirish usullarini qo'llash. **Gormonal tadqiqotlar:** Qon zardobida estrogen, progesteron va boshqa gormonlarning darajasini aniqlash uchun immunoferment tahlili (IFA) kabi gormonal tahlil usullaridan foydalanish. To'qimalarda gormon reseptorlarining ekspressiyasini aniqlash uchun immunogistokimyoviy tadqiqotlar o'tkazish. **Klinik tadqiqotlar:** Ginekologik onkologik kasalliklari bo'lgan ayollarning klinik ma'lumotlarini (yoshi, kasallik tarixi,

davolash usullari va boshqalar) yig'ish va tahlil qilish. Genetik va gormonal omillarning kasallik rivojlanishi va prognoziga ta'sirini aniqlash uchun retrospektiv va prospektiv tadqiqotlar o'tkazish. Ginekologik onkologik kasalliklari bo'lgan ayollardan to'qima namunalari yig'ish va tahlil qilish. **Statistik tahlil:** Olingan ma'lumotlarni statistik tahlil qilish uchun matematik usullardan (korrelyatsiya, regressiya, xi-kvadrat va boshqalar) foydalanish. Genetik va gormonal omillarning kasallik rivojlanishi bilan bog'liqligini aniqlash. **Adabiyotlar tahlili:** O'zbekiston va xorijiy olimlarning ginekologik onkologiya bo'yicha tadqiqotlarini tahlil qilish. Ilmiy maqolalar, kitoblar va boshqa adabiyotlarni o'rganish. **Olingan natijalar:** Ginekologik onkologik kasalliklari bo'lgan ayollarda BRCA1/2 va TP53 genlarida mutatsiyalarning yuqori chastotasi aniqlanishi mumkin. Estrogen va progesteronning yuqori darajasi ginekologik onkologik kasalliklarning rivojlanish xavfini oshirishi mumkin. Genetik mutatsiyalar va gormonal omillarning o'zaro ta'siri ginekologik onkologik kasalliklarning rivojlanishi va prognoziga ta'sir qilishi mumkin. Genetik va gormonal omillarning klinik ma'lumotlar bilan bog'liqligi aniqlanishi mumkin. Genetik va gormonal omillarning kasallik rivojlanishi bilan bog'liqligini aniqlash uchun statistik ma'lumotlar olinishi mumkin. O'zbekistonda ginekologik onkologiya bo'yicha olib borilgan tadqiqotlarning natijalari va xorijiy tadqiqotlar bilan qiyoslanishi mumkin.

Bu natijalar ginekologik onkologik kasalliklarning rivojlanishidagi genetik va gormonal omillarning rolini aniqlashga va ushbu kasalliklarning erta tashxisi, profilaktikasi va davolash strategiyalarini ishlab chiqishga yordam beradi. Xorijiy mutaxassislar bilan tajriba almashish va zamonaviy texnologiyalarni joriy etish bo'yicha ishlar olib borilmoqda. Shunga qaramay, genetik testlarning qimmatligi va aholining genetik mutatsiyalar haqidagi xabardorligining pastligi kabi muammolar ham mavjud. Kelgusida bu sohada yanada keng qamrovli va samarali ishlar olib borish zarur.

Asosiy qism: Genetik mutatsiyalarning roli: BRCA1/2 genlaridagi mutatsiyalar va ularning tuxumdon va sut bezi saraton rivojlanishidagi ahamiyati. TP53 genidagi mutatsiyalar va ularning ginekologik saraton rivojlanishidagi roli. Boshqa onkogenlar va ularning ginekologik saraton rivojlanishidagi ahamiyati. **Gormonal omillarning roli:** Estrogen va progesteronning ginekologik saraton rivojlanishidagi ta'siri. Gormon reseptorlarining ekspressiyasi va ularning ginekologik saraton rivojlanishidagi ahamiyati. Gormonal terapiya va uning ginekologik saraton rivojlanishidagi ta'siri. **Genetik va gormonal omillarning o'zaro ta'siri:** Genetik mutatsiyalar va gormonal omillarning ginekologik saraton rivojlanishidagi sinergik ta'siri. Genetik va gormonal omillarning ginekologik saraton rivojlanishidagi epigenetik ta'siri. **Ginekologik saratonning klinik aspektlari:** Ginekologik saratonning erta tashxisi va profilaktikasi. Ginekologik

saratonni davolashning zamonaviy usullari. Genetik va gormonal omillarning ginekologik saraton prognoziga ta'siri.

Xulosa:

Ushbu tadqiqot ginekologik onkologiya rivojlanishida genetik mutatsiyalar va gormonal omillarning o'zaro ta'sirini o'rganishga bag'ishlandi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, genetik mutatsiyalar va gormonal omillar ginekologik saraton rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Genetik mutatsiyalar va gormonal omillarning o'zaro ta'siri ginekologik saraton rivojlanishi va prognoziga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Ushbu tadqiqot natijalari ginekologik saratonning erta tashxisi, profilaktikasi va davolash strategiyalarini ishlab chiqishda muhim ahamiyatga ega.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. **S. V. Xaylenko, N. I. Kondrikov. Morfologicheskaya diagnostika opuxoley yaichnikov.** Moskva: Prakticheskaya meditsina, 2008.
2. **N. M. Anichkov, V. S. Payvin. Opuxoli jenskoy reproduktivnoy sistemi.** Sankt-Peterburg: Sotis, 2001.
3. **W. H. Westra, R. H. Hruban, B. Czerniak, J. R. Goldblum. Surgical Pathology Dissection: An Illustrated Guide.** Springer Science & Business Media, 2013.
4. **M. A. Bast Jr., E. K. Fishman, R. C. Nussbaum, D. A. Bluemke. Principles and Practice of Surgical Pathology and Cytopathology.** Churchill Livingstone Elsevier, 2009.
5. **B. I. Davydov, Yu. G. Vasil'ev, A. A. Lisovskiy. Opuxoli jenskoy reproduktivnoy sistemi.** Sankt-Peterburg: SpetsLit, 2011.
6. **O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi normativ hujjatlari.**
7. **Respublika ixtisoslashtirilgan onkologiya va radiologiya ilmiy-amaliy tibbiyot markazi (RIOI va RATM) ilmiy maqolalari.**
8. **Toshkent vrachlar malakasini oshirish instituti ilmiy maqolalari.**
9. **Tibbiyot oliy o'quv yurtlari ilmiy maqolalari.**
10. **Xalqaro ilmiy ma'lumotlar bazalari (PubMed, Google Scholar va boshqalar).**